

Citation:

W.P. de Roever, Levensbericht H.A. Brouwer, in:
Jaarboek, 1973, Amsterdam, pp. 194-196

Levensberichten Afdeling Natuurkunde

Levensbericht van

Hendrik Albertus Brouwer

(20 september 1886 – 18 september 1973)

door W. P. de Roever

Hendrik Albertus Brouwer werd te Medemblik geboren als derde zoon van het echtpaar Brouwer-Poutsma; zijn oudste broer was de latere mathematicus Luitzen Egbertus Jan, die reeds eerder dan hij lid van de Akademie zou worden. Zijn vader was bij het onderwijs, laatstelijk hoofd van de M.U.L.O.-school te Haarlem. Van 1897 tot 1902 bezocht Brouwer de H.B.S. in deze stad. Nadat hij aanvankelijk van plan was geweest, zeeofficier te worden, werd de aanblik van de mineralencollectie van Teyler's Museum beslissend voor zijn toekomst. Na zijn studie voor mijnningénieur te Delft, met als bezielende leermeester G. A. F. Molengraaff, behaalde hij reeds in 1908 de ingenieurstitel. Hij werd vervolgens assistent voor de petrografie en later voor de geologie aan de T.H., en studeerde in 1909 te Parijs in het laboratorium van Prof. A. Lacroix. Deze laatste leerde hem de innige samenhang tussen geologie en petrografie inzien, zoals hij zelf later in het dankwoord van zijn proefschrift schreef. Brouwer maakte in 1910 een studiereis naar Zuid-Afrika om door hem bestudeerde gesteenten ook ter plaatse te leren kennen, en promoveerde te Delft op 12 oktober van dat jaar bij Molengraaff op het proefschrift: „*Oorsprong en samenstelling der Transvaalsche nepheliensyenieten*”.

Eind 1910, in dienst getreden bij het Indische Mijnwezen, vertrok Brouwer naar Nederlands Indië. De verkenning van de petrologie en geologie van dit land, waarbij hij vaak door blanken onbetreden paden volgde, zou zijn naam wijd en zijd bekend maken. Gedurende de eerste helft van 1911 nam hij deel aan de Timor-Expeditie onder leiding van Prof. Molengraaff. Tot 1912 was hij op Timor en naburige eilanden werkzaam. In 1913 was hij geplaatst in Midden-Sumatra, en in 1915 bereisde hij de Molukken. In 1916 repatrieerde hij met een regeringsopdracht en na voltooiing daarvan vertoefde hij in 1917 met verlof in Nederland. Op 18 januari 1918 volgde zijn benoeming tot hoogleraar in de historische geologie en palaeontologie aan de Technische Hogeschool te Delft, welke functie hij 22 februari van dat jaar aanvaardde met het uitspreken van een rede, getiteld: „Phasen der bergvorming in de Molukken”. Uit de keuze van dit onderwerp bleek reeds zijn grote belangstelling voor de structurele geologie. Argand's resultaten hadden hem in dit opzicht sterk gefascineerd. In 1922 was hij gedurende een half jaar exchange-professor aan de Universiteit van Michigan, terwijl Prof. Hobbs van die universiteit aan de T.H. doceerde. Brouwer's colleges te Ann Arbor werden met verbeteringen en aanvullingen uitgegeven als „*The Geology of the Netherlands East Indies*”.

Het jaar 1922 was ook dat van zijn benoeming tot lid van de Akademie, een onderscheiding die hij op hoge prijs stelde. Hij heeft juist nog zijn vijftigjarig

HENDRIK ALBERTUS BROUWER
(20 september 1886 – 18 september 1973)

jubiläum als Akademielid mogen beleven, en was tot op hoge leeftijd een actief en geregeld bezoeker van de Akademiëvergaderingen.

Op 26 oktober 1925 aanvaardde Brouwer als nevenfunctie een bijzonder hoogleraarschap in de geologie, meer in het bijzonder in de tektoniek, aan de Rijksuniversiteit te Utrecht met het uitspreken van een rede, getiteld: „Over de beschouwingwijze van den geoloog”, terwijl hij zijn Delftse hoogleraarschap enige jaren later voor een soortgelijke functie aan de Universiteit van Amsterdam verwisselde. Hier werd hij op 14 december 1928 benoemd met als leeropdracht de algemene en praktische geologie en de petrologie. De woordcombinatie „praktische geologie” was hierin – in tegenstelling tot de meer algemeen heersende gewoonte – bedoeld om het accent te leggen op het praktische deel van de geologische opleiding, te weten de excursies en het veldwerk, waar Brouwer groot belang aan hechtte. Tijdens dit praktische werk was Brouwer in zijn element (zie bijgaande foto, genomen in 1938). De rede bij zijn ambtsaanvaarding te Amsterdam op 11 maart 1929 was getiteld: „Over de ontwikkeling der geologische wetenschappen”. Bij de onderhandelingen over Brouwer’s benoeming te Amsterdam – nog juist vóór de grote economische crisis van het jaar 1929 – werd besloten tot de bouw van een nieuw geologisch instituut van deze universiteit. Dit kwam na kleine bezuinigingen in 1934 gereed en werd Brouwer’s grote schepping, getuigend van zo grote visie, dat het gebouw tientallen jaren later nog merkwaardig modern aandoet. Brouwer ving hier met enkele hoofdvakstudenten aan, doch dit aantal liep op tot meer dan honderd. Brouwer was een begenadigd docent en wist zijn leerlingen op onnavolgbare wijze enthousiasme voor zijn geliefde vak bij te brengen. Interessant was, dat hij zich hierbij vaak bediende van enigszins mank gaande vergelijkingen, die echter de essentie van zijn betoog op voortreffelijke wijze verduidelijkten. Vele van zijn leerlingen werden later zelf hoogleraar. Bij zijn emeritaat in 1956 werd hem door leerlingen en collega’s in binnen- en buitenland een gedenkboek aangeboden, waarin een uitvoerig levensbericht is opgenomen, en dat is verschenen als een van de Verhandelingen van het Koninklijk Nederlands Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap (zie ook *Geologie en Mijnbouw* 52 (5), 1973, 253–255). Ook na zijn emeritaat bleef Brouwer geregeld zijn geliefde instituut bezoeken, doch hij achtte het juist, zich toen in het geheel niet meer met de gang van zaken te bemoeien.

Brouwer’s leven stond geheel in dienst van de geologie, waaraan hij vrijwel alles ondergeschikt maakte. Zijn wetenschappelijke verdiensten betreffen vooral de structurele geologie en de gesteentekunde, alsmede het verband tussen deze twee takken van wetenschap, waarbij hij vooral steunde op zijn Indische ervaring, vermeerderd door latere expedities naar Celebes (1929) en de Kleine Soenda-Eilanden beoosten Flores (1937). Zijn favoriete werkgebied met studenten in Europa was naast Corsica en Lapland vooral Zuid-Spanje; reeds in 1924 bewees hij het bestaan van een opeenstapeling van dekbladen in de Betische Cordilleren. Bij de aanpak van geologische problemen, die door de extreme betekenis van de factor tijd onze geijkte natuurwetenschappelijke kennis te boven gaan, steunde hij vaak op zijn sterk ontwikkelde intuïtie. Anderzijds maakte zijn diepgeworteld wetenschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel hem wars van hypothetische verdichtfels en theo-

rieën, zodat hij altijd zeer veel nadruk legde op de feiten; in dit opzicht heeft hij ook sterk zijn stempel gedrukt op vele van zijn leerlingen.

Van Brouwer's grotere werken over Nederlands Indië mogen nog vermeld worden „*Geologische Onderzoekingen in den Oostelijken Oost-Indischen Archipel I-V*” (1920-1926), en de definitieve uitwerking, samen met leerlingen, van de resultaten van zijn expedities naar Celebes en de Kleine Soenda-Eilanden. Door Brouwer werden uitgegeven de resultaten van de 2e Nederlandse Timor-Expeditie onder leiding van Prof. H. G. Jonker (deel I-VII, 1920-1930), en het merkwaardige verzamelwerk „*Practical Hints to Scientific Travellers*” I-VI (1925-1929), terwijl hij met de hoogleraren K. Andrée te Königsberg en W. H. Bucher te Cincinnati de redactie voerde van het verzamelwerk „*Regionale Geologie der Erde*”.

In internationaal milieu was Brouwer een bekende verschijning. Hij trad op als vertegenwoordiger van onze regering op vele congressen en was een geregelde bezoeker van het Pacific Science Congress, waar hij ook op late leeftijd nog verscheen. Hij was jarenlang plaatsvervangend voorzitter van de internationale Geologische Vereniging, die hem in 1956 met de Gustav-Steinmann-Medaille begiftigde „in Würdigung der überragenden Verdienste, die sich H. A. Brouwer um die Geologie Indonesiens und um die petrologisch-tektonische Forschung erworben hat”. Hij was in 1938 vice-president van de Société Géologique de France, was jarenlang Associate Editor van het Journal of Geology te Chicago, en werd in 1954 membre honoraire van de Société Géologique de Belgique. Hij was verder Foreign Fellow van de Geological Society of London, Academico Correspondente van de Real Academia de Ciencias, Bellas Letras y Nobles Artes de Cordoba en o.a. corresponderend lid van de Geological Society of China. Vanaf de oprichting was hij vele jaren lid van de Commissie van Toezicht op de Geologische Dienst (lid van het Bestuur van de Geologische Stichting) en was voorzitter, zowel van het Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap (1921) als van de Geologische Sectie daarvan (1916, 1918, 1928-1933); dit genootschap begiftigde hem in 1957 met de Van Waterschoot van der Gracht-Erepenning. In 1929 werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, en in 1937 tot Officier van het Légion d'Honneur.

Brouwer was een markante, strijdbare figuur, die tijdens besprekingen vaak een geheel onverwachte visie naar voren bracht. Hij had een grote persoonlijke charme, doch was moeilijk en veeleisend voor zichzelf en voor anderen, waardoor conflicten vaak niet uitbleven. Hij leeft vooral voort in het enthousiasme voor de geologie, dat hij zijn vele leerlingen heeft bijgebracht.